

De verbeelding van het Brabantse 'Paradijs', te 'Gorp' bij Hilvarenbeek in oude luister hersteld!

De Hilvarenbeekenaar 'Johannes Goropius Becanus', (1519 - 1572) 'bewijst' dat het Aards Paradijs 'Gorp' was

Hans van der Haring op een foto uit het Brabants Dagblad van 19-8-1998, (foto: Ralph van de Lisdonk)

Hier in de schaduw van beuken en eiken en hoeve het Leenhofke van 'Gorp' met het merkwaardige Koepeltje, werd in 1519 Johannes Goropius Becanus geboren. Zijn vader heette Gerard en hijzelf droeg eigenlijk de naam Jan Gerartsen van Gorp, wat hij later -volgens de geleerden-gewoonten uit die tijd-, latiniseerde tot Johannes Goropius Becanus. Hij groeide op en bezocht eerst de kapittelschool te Hilvarenbeek. Maar hij voltooide zijn humaniora aan de fratersschool in Den Bosch. Hierna vertrok hij naar de universiteit van Leuven, om daar in 1539 te promoveren in de letteren en wijsbegeerte. Toen hij Leuven verliet had hij het Latijn, het Grieks en het Hebreeuw volledig onder de knie. Ook met geschiedschrijving hield hij zich intensief bezig. Het bestuur van Antwerpen droeg hem op een geschiedenis der stad te schrijven welke in het jaar 1596 bij de beroemde drukker Cristoffel Plantijn gedrukt werd en die hem later grote faam bezorgde. Hij bewees namelijk dat Antwerpen de oudste stad ter wereld was en dat het in de Kempen gesproken Nederlands de oudste taal ter wereld was, die voor de Babylonische spraakverwarring door de gehele mensheid werd gebezigd. Goropius studeerde ook nog wiskunde en geneeskunde en hij werd, voor wat het laatste betreft, zo hoog aangeslagen, dat Karel V hem naar Spanje riep als lijfarts voor diens twee zusters, de koninginnen van Hongarije en Frankrijk. Bij testament begiftigden de koninginnen hem met een aanzienlijk jaargeld. Ook Philips II deed zijn best hem tot geneesheer te krijgen, maar Goropius weigerde en trok weer naar Antwerpen. Hier trouwde hij een adellijke dame Catarina de Cordes van wie hij twee dochters kreeg. In 1570 vertrok hij naar Luik om daar stil te leven, echter niet zonder studie en wetenschappelijk contact. Hij overleed in 1572 te Maastricht en werd daar begraven in de Cordelierenkerk. Een mooie grafsteen ligt hier nog op zijn graf. Zijn nagelaten geschriften werden door de zorg van Lieven van der Beken, een zijner vrienden, in het jaar 1580 in fraaie letters, in twee banden bij de beroemde Cristoffel Plantijn in folio gedrukt en uitgegeven. Goropius kwam met zijn geleerdheid in die tijd tot opzienbarende conclusies. Zijn wetenschappelijke verhandelingen op het gebied van vergelijkend taalonderzoek zijn volledig onjuist maar verdienen de aandacht omdat hij de eerste was die aan vergelijkend taalonderzoek deed en wees op de zeer hoge ouderdom van de Nederlandse taal. Ergens blijkt weer, dat zijn opvattingen over taal en dialect, leenwoorden en fonetiek opvallen door juistheid. Deze Johannes Goropius Becanus gebruikte later ook de 'Koepel' op 'Gorp' als zijn buitenverblijf. Hij bleek een echte Brabander te zijn, die met liefde over zijn streek, voor hem 'het Paradijs', schreef en sprak. Hij, de man die zoveel had gereisd in Italië, Spanje, Frankrijk, Duitsland, Engeland en waar al niet, was gehecht aan zijn geboorte grond 'Gorp' Hij schrijft in rollend

Latijn over de Brabantse gastvrijheid, over de Brabantse lust tot luim en scherts. In een van zijn verhalen verdedigt hij zelfs de stelling dat Adam en Eva op deze plek te 'Gorp' ooit geleefd moeten hebben en in Antwerps dialect spraken met elkaar. Zelfs de dienstmaagd van Goropius nam haar heer op dit gebied blijkbaar niet serieus. Naar verhaald wordt, meende zij de kunst van de woordafleiding ook wel te kennen. Omdat onze Becanus een 'voorstrevende en gebogen' neus bezat, verklaarde zij Becanus als "Bek aan neus" *Se non e vero, e bene trovato...* . Als herinnering aan deze filosofie was vroeger Café 'Het Paradijske' en nu nog een gedeelte van 'Gorp' vernoemt.

Café 'Het Paradijs' van C. Poulissen als rustplaats langs de handelsroute Turnhout-Poppel - Hilvarenbeek-Tilburg en het landgoed 'Gorp en Roovert'.

De voorvaderen van onze Goropius hebben die streek rond 1250 ingenomen en in cultuur gebracht en de Fam van Gorp gaf de landerijen aan anderen in pacht. Van 1312 tot 1556 was Wouter van Gorp alias Schellekens leenman van de hoeve van Gorp. Hierna Priester Cornelis Daems, zoon van Adriana Schellekens. In 1758 was Cornelis Bles, procureur, notaris en president-schepen van Tilburg eigenaar van het landgoed.

Een van de lanen van het Starrebos leidende naar De Leenhof
(Foto: Han van Meegeren)

Door hem werd op Gorp het starrebos of de warande aangelegd. Door erf opvolging werd Govert Jacob Bles notaris te Boxtel eigenaar, maar door schulden verkocht hij het landgoed in 1819 aan ridder Paulus Joseph Jean Bosschaerts heer van Bouwel uit Antwerpen. Op 12 januari 1868 werd het landgoed en 'Gorp' eigendom van de familie; De Zérézo de Tejada. Deze baron kocht in 1869 155 ha heide van de gemeente Goirle, van dit bedrag f 7779,50. is 'de nieuwe steenweg' van Goirle naar Poppel gefinancierd. Hij liet ook het jachthuis in 1873 bouwen nu beter bekend als 'het kasteel van Gorp'. Deze Baron van Spaanse afkomst overleed in 1887. De taxatie van zijn Nederlandse bezittingen werd opgemaakt ten huize van Herbergier Cornelis Paulissen, pachter van Hoeve het Paradijsken. Het landgoed was op Hilvarenbeeks grondgebied ruim 374 ha groot. De jongste zoon Gustave de Zérézo de Tejada erfde het landgoed. Gustave was een avonturier en verbraste al vroeg zijn erfdeel hij overleed in 1895. Op 28 februari 1894 kwam het landgoed weer onder de hamer. In 19

kopen werd het landgoed aangeboden o.a. het 'Jachthuis met de warande', 'Leenhof', 'de Koepel', 'de Kleine Hoef', de 'Grote Hoef' de 'Hout Hoef', de Fruit Hoef, twee boerderijen in het buurtschap Rovert 'de Pannen Hoef' en 'de Harsten' en 'de Nieuwe Hoef' en het 'Paradijsken' onder Goirle, dit gebeurde in de herberg van Frans Damen te Hilvarenbeek. Het tiendrecht onder Hilvarenbeek werd eigendom van Notaris Huismans en het landgoed van W.J. Hubert van Beusekom. Hubert Van Beusekom heeft later Huismans uitgekocht. W.J. Hubert van Beusekom was werkzaam aan het kadaster in Den Haag maar bracht veel tijd op 'Gorp' door, waar hij het 'kasteeltje' bewoonde. Zijn vader was rijksontvanger te Hilvarenbeek. W.J. Hubert van Beusekom, die in 1939 in de leeftijd van 84 jaar overleed, kwam met zijn welverzorgd, wit baardje over als een eerbiedwaardige figuur en werd eigenlijk al tijdens zijn leven een legende.

De Ley in het Paradijs (Foto: Han van Meegeren)

Op dit moment zijn de Fam van Puyenbroek -'Gorp en Rovert'- en de stichting het 'Noord Brabants landschap -'Gorp aan de Ley-' de huidige eigenaren van het landgoed. Dit gebied genoot voor 1855 de meeste bekendheid. De Rovertse brug was vroeger jaren een belangrijke grensovergang, voor het handelsverkeer, in die tijd trokken voetvolk en voerlieden met paard en wagen tussen Hilvarenbeek- Goirle- Poppel, Weelde, Ravels en Turnhout en via 'Nieuwkerk' en de Regte hei naar Breda. De Nieuwe straatweg (de Poppelse weg) kwam in 1855 gereed. Datzelfde jaar werd de douanepost op Rovert verplaatst naar de huidige locatie. Boerderij -herberg 'het Paradijske' stond langs deze drukke handelsroute op 'Gorp' recht voor de oprijlaan van 'de Nieuwe Hoef' tegen de Rovertese Ley op Goirles grondgebied. Pachter Cornelis Poulissen verklaarde rond 1880 dat hij 'volgens gedacht zoo wat vijftig liters jenever per jaar schonk'.

Anneke van Iersel

Deze voorgeschiedenis wijst er al op, dat we hier met een ongerept natuurgebied te doen hebben. En dat is ook zó. Welke ingrediënten heeft een romantisch mens nodig om het landschap van zijn dromen te herscheppen?... Ge vindt ze hier! Er is er geen vergeten en als wij er zelf niet woonden, zouden we aan een fabeltje denken!...Neem nou die beukenlaan, die leidt naar het hart van Gorp aan de Ley, 'de Nieuwe Hoef'.

Beukenlaan die leidt naar de Nieuwe Hoef.
(Foto: Han van Meegeren)

Het riviertje, dat van België komt en waaraan het landgoed zijn naam ontleent, begrenst het aan twee kanten. Die Ley verkeerd hier in een soort oerstaat. Nog door geen mensenhand aangetast. Dit riviertje vormt in deze streek het prototype van een Brabantse beek met alleen maar prachtige meanders. Er staan tal van prachtige boerderijen op het landgoed 'Gorp en Roover' maar nauwelijks zó een als 'de Nieuwe Hoef'. Een spyker, spykarium of tiendhoeve anno 1641, hier werd vroeger de 'tienden' geïnd van de omliggende landerijen. Vroeger was iedere tiende schoof van de opbrengst van het land voor de landeigenaar. Deze seizoen opbrengsten - oogsten - werden opgeslagen in de Nieuwe Hoef'. Deze hoeve van het langgevel-type met het bakhuis opzij, werd steeds intact gehouden en ze getuigt nog altijd van trots en zelfs van enige majesteit. Met de vele, vierkante ruitjes bekijkt ze als met half- dichtgeknepen oogjes naar het wereldje wat door Johannes Goropius Becanus zo werd bewonderd. Deze hoeve werd nog bewoond tot 1964 door Anneke van Iersel het is eigenlijk een verhaal apart. De geschiedenis van een mensenleven. Op 18 juni 1896 werd ze op de 'Grote Hoef' op 'Gorp' geboren 'als oudste van de elf'. Met haar dertien maanden kwam ze inwonen bij haar grootouders Cornelis Poulissen, die de aan het 'Gorpsbaantje' gelegen Boerderij -herberg 'het Paradijske' exploiteerden. Het café dat in 1912 door blikseminslag tot aan de grond toe afbrandde. (Het uithangbord van dit café is de geschilderd volgens de verbeelding van Hilvarenbekaar, kunstenaar, schilder Jos H. Naaykens in 1893, deze had een verf-drogisterij winkeltje in de Koestraat te Hilvarenbeek). De bewoners destijds nl. de gebroeders Adrianus en Cornelis Poulissen en het familielid Anneke van Iersel, vonden een nieuw onderdak in de 'Nieuwe Hoef'. Waarvan toen Antonius de Keizer de pachter was. Tot de schamele huisraad die gered was, behoorde ook het uithangbord van de 'herberg het Paradijs'. Na de dood van Antonius de Keizer, Adrianus en Cornelis Poulissen, bleef Anneke alleen in de Nieuwe Hoef wonen. Toen dit gebied (Gorp aan de Ley 41 ha) door de stichting Brabants Landschap in 1964 van de Fam Hubert van Beusekom werd aangekocht, kreeg de 'Nieuwe Hoef ' een andere bestemming en Anneke van Iersel verhuisde naar 'Kijk Uit', gelegen voor links in de oprijlaan die u naar de 'Nieuwe Hoef' voert. Anneke overleed in de Winter van 1966, mevrouw Witlox van 'de Kleine Hoef' verteld; "Ik was hevig geschrokken toen ik haar vond, dood liggend op het erf van 'Kijk Uit', waarschijnlijk was ze bij het voeren van haar honden en kippen uitgegleden en ongelukkig ten val gekomen, ze dacht dat ze er al een paar dagen had gelegen, want de ratten hadden aan haar oren geknaagd". Op dit moment woont Stan van Dijk in dit huisje wat Hubert Van Beusekom oorspronkelijk in 1939 voor zijn boswachter, Gerrit van Driel, heeft laten bouwen.

Stan van Dijk met het door hem teruggevonden uithangbord van 'Het Paradijs'
(Foto uit het boek 'Kroniek van de Nieuwe Hoef' van Hans van der Haring)

Stan heeft het uithangbord van het Paradijs gevonden onder een afdak bij 'Kijk Uit', tussen afbraak- en kachelhout, en jarenlang droog bij hem op de zolder bewaard. Hij had het vermoeden dat Anneke van Iersel (ook Paulissen genoemd) het uithangbord bij haar verhuizing van de 'Nieuwe Hoef' heeft meegenomen naar 'Kijk Uit'. In het Najaar van 1989 heeft Stan van Dijk het uithangbord aan Hans van der Haring, de huidige bewoner en uitbater van 'de Nieuwe Hoef' gegeven. Daarmee heeft hij onbewust het uithangbord voor de tweede maal gered. In de nacht van 13/14 februari '93 is 'Kijk Uit' van binnen helemaal uitgebrand. Gelukkig werd Stan nog op tijd wakker om door een raam naar buiten te kunnen vluchten. Inmiddels is 'Kijk Uit' door Stan weer bewoonbaar gemaakt, zodat hij nu nog steeds op 'Gorp' kan wonen. "Het uithangbord heeft veel geleden.... het 'paradijselijke' tafereel is haast niet meer te herkennen." Dit schreef Cees Robben in een artikel, na een bezoek aan 'Kijk Uit' en Stan van Dijk, samen met een door hem gemaakte tekening van dit uithangbord in het Nieuwsblad van het Zuiden van 29 april 1981.

Tekening van Cees Robben (uit: 'Kroniek van De Nieuwe Hoef' van Hans van der Haring, 1996. Oorspronkelijk verschenen in het 'Goirles Nieuwsblad')

Mede dank zij deze tekening zijn een groot aantal details van het 'Paradijs' herkenbaar gebleven.

De Hilvarenbeekse kunstenaar Janus Kluijtmans

Al die jaren heeft dit uithangbord bij ons in de Nieuwe Hoef gehangen, waar de bezoekers van de Nieuwe Hoef het tafereel, na enige uitleg weer herkenden. Totdat wij in oktober '97 na een tip van historicus en schrijver Jef van Gils in contact kwamen met de Hilvarenbeekse kunstenaar Janus Kluijtmans. Na een afspraak met hem gemaakt te hebben om naar zijn werk te gaan kijken, werden wij het als snel eens om het uithangbord van het Paradijs door Janus Kluijtmans te laten restaureren. Tijdens de gesprekken in zijn atelier kwamen we tot de ontdekking dat Janus Kluijtmans, de schilder van het Paradijs, Jos Naaykens, vroeger zelfs nog heeft gekend. Een klein leren zakboekje van Jos Naaykens met diverse schetsen en opdrachten, was zelfs in zijn bezit, zeven jaar geleden gekregen van zijn zoon Hans Naaykens. Nu ongeveer 10 weken later tijdens de jaarswisseling van '97/'98 is de restauratie van het Paradijs voltooid. Janus Kluijtmans schrijft: ik heb met veel plezier aan het Paradijs gewerkt ongeveer 10 weken. Ik wil vermelden wat ik heb toegevoegd en gerestaureerd: 54 dieren en planten. Een appelkroosje in het gras bij de voeten van Adam en Eva, als dichterlijke vrijheid van de schilder. Bij de aflevering kreeg ik (Hans van der Haring) dit zakboekje van Janus Kluitmans cadeau, omdat hij vond dat dit bij het uithangbord hoorde. Fantastisch! Bedankt! voor mij is dit een soort relikwie, en ik zal het bij het uithangbord bewaren. Dit uithangbord met daarop de verbeelding van Adam en Eva in het Brabantse Paradijs te 'Gorp', hangt nu weer te midden van de gasten in de Nieuwe Hoef', bezoekers en genodigden hebben weer binnen en buiten een uitzicht op dit 'Brabantse Paradijs', naar de theorie van Johannes Goropius Becanus. Het uithangbord met het bovenschrift; in het Paradijs C. Poulissen, Een voorstelling van Adam en Eva die voor de oprijlaan naar de Nieuwe Hoef afgebeeld staan. Onder een appelboom in de Paradijselijke omgeving van 'Gorp' volgens de theorie van Johannes Goropius Becanus en geschilderd volgens de verbeelding van de Hilvarenbekenaar, kunstenaar, schilder en drogist Jos H. Naaykens in 1893. Zijn winkel/woonhuis was vroeger gevestigd in een pand aan de Koestraat in Hilvarenbeek. Ruim honderd jaar later is het uithangbord weer in oude glorie hersteld en gerestaureerd door de Hilvarenbeekse kunstenaar Janus Kluijtmans.

Gegevens gedeeltelijk overgenomen uit een artikel van Het Nieuwsblad van het Zuiden van 9 juli 1966 . En uit de 'Kroniek van de Nieuwe Hoef' samengesteld en geschreven door Hans van der Haring.